

Justiits- ja digiministeerium

Vabaühenduste Liidu arvamus hea õigusloome ja normitehnika eeskirja muutmise eelnõu väljatöötamiskavatsuse kohta

Lugupeetud Liisa-Ly Pakosta

Vabaühenduste Liit tänab võimaluse eest olla kaasatud HÕNTE uuendamise protsessi.

Liit toetab üldjoontes VTK-s kirjeldatud eesmärke ja kavandatavaid muudatusi, eriti neid, mis edendavad selgemat probleemikirjeldust, tugevamat mõjude analüüsi ja läbipaistvamat poliitikakujundamist. On kiiduväärt, et järelhindamise nõuetele soovitakse anda senisest tugevamat kaalu ning VTK edaspidine ülesehitus võiks toetada huvirühmade kaasatust. Järgnevalt konkreetsed tähelepanekud VTK-s esitatud ettepanekute kohta.

1. Kodanikuühiskonna vaatenurgast on HÕNTE regulatsiooni tekstist olulisem selle rakendamine õigusloome kujundajate poolt. HÕNTE nõuete eiramisel ei juhtu täna sisuliselt midagi. Näiteks näeme praktikas, et isegi olulise mõjuga eelnõude puhul jäetakse sageli mõjude analüüs lünklikuks või kirjeldamata.¹ Kui ministeerium jätab olulise sihtgrupi mõju täielikult analüüsimata, ei järgne sellele sanktsiooni ega menetluslikku tagajärge.

Ka Riigikohus on märkinud, et kohtutel ei ole kehtivas õigusruumis võimalik hinnata, kas seadus võib olla õigusvastane üksnes põhjusel, et eelnõu koostamisel ei järgitud HÕNTE-s sätestatud nõudeid. Teisisõnu puudub mehhanism, mis tagaks HÕNTE sisulise täitmise, mitte pelgalt deklaratiivse olemasolu.

2. Kaasamise säte on olemas, kuid ei taga ühtlast ega sisulist rakendamist. HÕNTE § 1 lg 5 sätestab huvirühmade kaasamise nõude, viidates valitsuse reglemendile ja kaasamise heale tavale. Kuigi see tähendab, et kaasamiskohustus on seaduse tasandil justkui olemas, ei pruugi tänasel kujul sõnastatud säte lõpuni täita oma eesmärki, ennekõike kahel põhjusel:
 - a. Säte on kaudne ja viitelise iseloomuga, st HÕNTE ise ei kirjelda kaasamise miinimumnõudeid ega kvaliteedikriteeriume, vaid viitab teistele dokumentidele. See jätab ministeeriumidele väga laia tõlgendusruumi, mille tulemusel on kaasamise praktika äärmiselt ebaühtlane.
 - b. Praktika näitab, et sättest hoolimata jäetakse huvirühmad sageli sisuliselt kaasamata – hiljutine näide seaduseelnõu mõjude hindamisest rahandusministeeriumi näol on selline, kus

¹ Näide põhiseaduslikkuse järelevalveasjast nr 5-24-1, kus maksukorralduse seaduse väljatöötamisel jäeti vabaühendustega seotud mõjud täiesti hindamata.

ministeerium analüüsis mõju vabaühendustele küsides teistelt ministeeriumidelt, milline see mõju võiks olla. Vabaühendusi endid protsessi ei kaasatud. Sellist lähenemist ei saa pidada sisuliseks kaasamiseks ega usaldusväärseks mõjuhindamiseks.

Palume eeltoodud tähelepanekuid arvestades kaaluda HÕNTE uuendamise protsessis muudatuste tegemist, mis arvestaksid regulatsiooni parema rakendamise õigusloome kujundajate poolt.

Lugupidamisega

Marcus Ehasoo
Huvikaitse juht